

АКТУАЛЬНА ТЕМА**Л.Г. Руденко, Є.І. Стеценко****РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ У ПОШИРЕННІ Й
КООРДИНАЦІЇ НОВИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ (ДО 20-РІЧЧЯ ВИХОДУ
ПЕРШОГО НОМЕРА «УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ЖУРНАЛУ»)**

Загальновідомою формою представлення науковому співтовариству результатів дослідження учених є публікація їх у наукових періодичних виданнях – більш оперативне і масове, ніж публікація монографій.

Про масовість виходу таких видань свідчить той факт, що нині національні університети, педагогічні університети мають свої видання – збірники, записки, бюлетені і т.п. До речі, географічні чи природничо-географічні факультети в Україні в багатьох ВНЗ були відкриті після того, як у 1934 р. було прийнято постанову Уряду про визнання за географією статусу світоглядної науки, без знання якої не можна уявити сучасну освічену людину.

А перше географічне академічне періодичне видання – «Український географічний журнал» – було засновано відповідно до Постанови Президії НАН України 07.10.1992 р. з метою сприяння подальшому розвитку і координації наукових досліджень в географічній галузі.

Ініціаторами його створення були Інститут географії Академії наук України і Українське географічне товариство, вони ж є і співзасновниками журналу.

Наказом по Інституту географії від 4 січня 1993 р. № 1 було затверджено редакційну колегію у складі 20 осіб та створено редакцію «Українського географічного журналу». Головним редактором було призначено члена-кореспондента НАН України, директора Інституту географії Л.Г. Руденка, штатним заступником Головного редактора – Є.І. Стеценко.

До складу редколегії увійшли провідні вчені-географи – представники не лише Інституту географії, а й вищих навчальних закладів України.

Основні завдання новоствореного видання – висвітлення наукових результатів і проблем географічних наук в Україні, сприяння формуванню географічного мислення, підходу, консолідації зусиль географів з розробки фундаментальних і вирішення прикладних питань, геоекологічне виховання населення.

Концепція, структура, періодичність виходу, порядок роботи з матеріалами розглянуті й затверджені редколегією УГЖ.

Журнал має державну реєстрацію, включений до переліку наукових фахових видань за спеціальністю «Географічні науки».

Перший номер журналу вийшов у світ у 1993 р. Ця подія відмічена вітанням Президента НАНУ Б.Є. Патона Головному редакторові УГЖ членові-кореспонденту Л.Г. Руденку, в якому зазначено, що створення у 1991 р. Інституту географії та згодом започаткування і вихід у світ першого номера «Українського географічного журналу» є важливою подією не тільки для Академії наук України, а й для всієї нашої молодшої держави.

Впродовж 20 років «Український географічний журнал» регулярно у своїх випусках вміщує інформацію про напрями досліджень та їх результати з усіх галузей системи географічних наук, підносить актуальні питання про роль і завдання географії у нових умовах розвитку незалежної України, долучення до її об'єктно-предметного поля нових тем, що відображають сутність багатьох сучасних явищ і процесів, питання відповідності пріоритетних напрямів розвитку науки реаліями сьогодення, посилення прагматичної функції географії та інші.

Всього за двадцятирічний період підготовлено і видано 76 номерів журналу, в яких опубліковано близько 900 статей і наукових повідомлень, понад 60 рецензій, 190 оглядів про представників географічної науки і освіти, ряд повідомлень про з'їзди, конференції, семінари та інші географічні форуми.

У підготовці матеріалів до УГЖ взяли участь понад 650 науковців, викладачів, аспірантів, представників управлінських структур та інших. Крім широко представлених у територіальному аспекті українських авторів, дедалі збільшується частка зарубіжних колег (Росія, В'єтнам, Німеччина, Польща, Канада, Грузія, Білорусь та ін.), публікації яких друкуються російською, англійською мовами.

Тематика журналу, зміст кожного номера формуються, виходячи із затверджених редколегією основних рубрик, у яких у відповідному співвідношенні представлені блоки природничо-географічних, суспільно-

географічних наук, геоекології, географічної картографії, геоінформатики.

Для виділення особливо пріоритетних напрямів введено рубрику *«Актуальна тема»*, в якій вміщуються статті, що відображають суть багатьох сучасних процесів і явищ у їх географічному вимірі, формування сучасних підходів, методів їх вивчення. До таких відносяться, наприклад, проблема фундаментальності географічних досліджень, концепція збалансованого розвитку, особливості взаємовідносин суспільства і природи, географічні аспекти регіонального розвитку, становлення інформаційного суспільства, глобальних та регіональних змін компонентів природи, зокрема клімату.

Особливість УГЖ полягає також і в тому, що в ньому є рубрики, які формуються не за принципом наявності певних авторських матеріалів, а за важливістю, необхідністю ініціювати, підняти конкретні актуальні питання. Такими рубриками є, зокрема, *«Географія і Чорнобиль»*, у публікаціях якої не лише висвітлюються дослідження, що проводяться географами з цієї тематики, а й акцентується увага на величезній відповідальності учених, які розробляють заходи щодо мінімізації наслідків аварії, особливо зараз, коли піднімається питання про вибір нових майданчиків для будівництва блоків АЕС. Такою ж є й рубрика *«Національний атлас України»* (журнал здійснював інформаційний супровід усього процесу підготовки Атласу – від розроблення його концепції до презентації). Зараз, наприклад, такою темою є *«Ландшафтне планування»*. У журналі висвітлено роботу двох семінарів, проведених в Інституті географії, вміщено статті російських і німецьких колег, які поділилися своїм досвідом з цих питань.

Уже в першому номері УГЖ була введена рубрика *«Запрошуємо до дискусії»*, в якій розглядалися питання комплексного використання території та проблеми географічної освіти, а потім, у третьому номері за 1995 рік, у цій рубриці було піднято питання про стан і перспективи сучасної географії, яке набуло розвитку в подальших випусках і, по суті, продовжується й донині.

Розвиваючи тезу про те, що структура окремих номерів УГЖ формується не лише з надісланих матеріалів, слід сказати про ініціативу Головного редактора журналу провести на базі Інституту географії науково-практичний семінар на тему *«Географічна наука в нових соціально-економічних умовах розвитку України»*, поклавши в основу обговорення статей, замовлених провідним географам України і опублікованих в УГЖ (№ 2-2010 р.). Такий семінар відбувся у грудні 2010 р. Досить детальна інформація про нього вміщена в першому номері журналу за 2011 рік. Цей досвід був визнаний вдалим і таким, що його слід розвивати.

Ще одна особливість УГЖ – випуск спеціальних номерів, присвячених важливим географічним подіям. Такі випуски були підготовлені до 28 Міжнародного географічного конгресу, 10-річчя Інституту географії НАНУ, з'їздів Українського географічного товариства, 10-річчя Міжнародної асоціації академії наук (МАН), 90-річчя Національної академії наук України. Ці випуски – своєрідні колективні звіти географів про розвиток окремих напрямів географії, виконання комплексних програм, а також про намічені перспективи.

Виконуючи свою координаційну функцію та з метою визначення відповідності наукових напрямів дисертаційних досліджень досягненням географічної науки на сучасному етапі її розвитку, спрямуванню їх на опрацювання актуальних проблем, в УГЖ зроблено аналіз тематики захищених в Україні кандидатських та докторських дисертацій за спеціальностями «економічна і соціальна географія», «географічна картографія» за 10-річний період (1992-2002 роки), цю роботу ми плануємо продовжити.

У процесі підготовки до друку всі матеріали проходять фахове наукове редагування. При цьому особливого значення надається питанням послідовності в науці, врахуванню напрацювань попередників, виважені до підходу до запровадження нових наукових термінів, належному обґрунтуванню новацій тощо. До наукової апробації, рецензування статей залучаються як географи-фахівці з відповідної галузі, так і представники суміжних наук, що значно розширює можливості взаємозбагачення щодо обізнаності з досліджуваних тем, підвищення якості статей. Стосовно публікацій аспірантів доцільно, щоб вони попередньо розглядалися у відділах і науковими керівниками.

«Український географічний журнал» – передплатне видання. Крім розсилки журналу за встановленим списком, Інститут географії на засадах взаємообміну виданнями здійснює його розсилку до 20 наукових установ та ВНЗ. УГЖ реферують Всеросійський інститут наукової і технічної інформації та реферативний журнал «Джерело» Інституту проблем реєстрації інформації НАН України.

В Інституті географії створено сайт журналу, його електронна версія розміщується також на сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (бібліотека отримує також 20 примірників друкованого варіанту журналу).

На завершення, усвідомлюючи завдання редакції й редколегії УГЖ, вважаємо за доцільне навести слова відомого географа А.Г. Ісаченка: «Основна відповідальність за повноту і якість публікацій, які відображають сучасний стан вітчизняної географічної науки, лягає на професійну періодику».